

De YTZTICPATLI frutice.
Febrifuga. Cap. XXI.

YTZTICPATLIS, quem alij *Teconquilitl* vocant, frutex est radicem fundens crassam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam succo, & ex ea stipites purpureos. folia in plures cuspides diuisa, & has ipsas interdum sinuosas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Nascitur in collibus *Hoitzocensibus*. Radix dempto cortice, qui impensè refrigerat, in lauiorem redacta, aduersus febres solet denorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuiialis, bibitum, eundem usum præstat. præter quod calidas qualuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec est planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut possit huic aliquo modo comparari.

Ad Geranium forte pertinet hæc planta, sed repugnat radix tenera, succo plena quæ obscure rubet. folium fere Cannabæ. caules etiam rubent. fructus nodo conclusus non conspicitur.

Exponere hic libuit hæc quoque Maluæcæ ut videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inscriptum non sit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Ytzticpatli censentur. folia quidem sunt Geraniij. flos ex ala pediculo longo insidet. calix magnus fere castaneus. flos luteus, pallidus, radix crassa.

De

De ATLAT ZOPILLIN, seu aquosa herba appensa. Cap. XXII.

ATLAT ZOPILLIN, aquosam vè herbam appensam, eum fructum vocant, qui ob loca iuxta quæ nascitur, & pediculos foliorum, quos similes capreolis hinc & inde effundit, sic nominatur. alij *Atlor zopillin xochitl* idest florem *Atlor zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ species. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidiore, appelles candidam. Radicem veramque crassam, rubescentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximis, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti crassitudine. Vitis viniferæ folia, in procurso stipitum hirsuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis constans, corallorum instar rubescentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro semine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale est *Mexicanum*, & *Tetzcoquense*, vlgino quoque.

& campestri solo. Augusto mense flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos vsus velli solent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaque & saluosa natura. & ideo, aqua, vbi farina radices, stipitise aliquamdiu infusa maduerit, loco fontanæ aut fluuiialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida causa ortum morbum, breui curat. vriæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui stamina, & calicem, & flores in maluæcæ diligentius inspexerit, statim hunc fructum eorum classi, nempe *Altheæ* adiudicabit. vires etiam reliquis probe respondent.

De

De *COCOZTAMATL*, seu luteo *TAMATLI*
Vrinaria mirabili. Cap. XXIII.

COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocoztin*, & *Cocozli* vocant, frutex volubilis est, crassam, ac palentrem radicem fundens, vnde nomen. stipites, læues, tenues, atque rotundos. folia sinuosa, & in tres diuisa cuspides. flores candidos, modicos, illis *Izquioxchil* persimiles. è quibus oriuntur acini cerasis haud absimiles, sed colore candentes. Radix pallens. & inodora est. sapor verò saluosus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitosa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obstruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem supercrecentem repprimat, si in leuiorem redacta semivnciæ mensura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radicis ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium, luteo *Xomalli* vocato, Gossippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cavitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum est apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Episcopus Cordubensis, qui tunc erat Conchenensis præsul, & à confessionibus eiusdem Catholice Maiestatis, grauissima quadam vrinæ suppressione. eo enim præsidio subdito, veluti per miraculum est liberatus, referatis vijs, vberimaq. vrinæ copia penitus effusa, haud sine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde sumeretur id genus auxilij nosset, aut quidquam aliud quam se aliosq. permultos, à quodam Indico medico sibi id arcani seruante, ab huiusmodi ægritudinibus fuisse seruatos, atque ereptos. Et quamquam sint qui contendant, non eo puluere, sed cauda *Tlacuitzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, euenisse, quæ eisdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præstat; re tamen diligenter considerata, atque inquisita, inuentum est è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatam esse, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant alium mouere, ac soluerè. & ea ratione *Chichime capatli* misceri, ad pharmacum quod vocant *Chululense*, componendum.

De

De *IZTAC COANENE PILLI* Volubili Diuretica.
Cap. XXIV.

YZTAC *Coanene pillis*, seu planta folia ferens cordis figura, volubilis frutex est, radici innixus longa, & fulua. è qua proferuntur caules tenues, teretes, & virides. & in eis folia subalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo pallefcentes, & exiles. radix vnciæ vnius mensura tusa ac deuorata, febres dicitur arcere. mixtaq. *Tzac Quahuil*, aut sumpta per se, vrinam prouocat, semen retentum pellit, nec non sanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis est sapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hæc planta sit congener ipsi *Coanene pilli*, & florum colore fere tantum differat, ibi de viribus plura videre poteris.

De *COATLI*, seu *Aqueo serpente*. Cap. XXV. Palo dulce.

Varenia polystachya, DC.

COATLIS, quem alij *Tlapalez parli*, seu medicinam sanguinis coctam vocant, suffrutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum, materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceæ, sed maiora. flore luteo elanguescente, paruo & longiusculo, composito in spicas. Frigidæ est, & humentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus moderatè calidis, qualis est Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis est *Quauhchinacensis*. Aqua vbi stipitis eius quædam assulæ aliquandiu maduerint, quæ cæruleum paulò post contrahit colorem, renes, & vesicam epota extergit, refrigeratque, vrinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis medetur. Hæc autem potentius præstat, si radices *Meil* adiciantur, quamquam ventriculorum laxent. quod ego in me ipso sum aliquando expertus, & aliorum etiam paruit testimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opitulari, excrescentemq. in eis carnem extergere. Cœpit iamdiu id lignum deferri ad Hispanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. sic parant. Lignum assulatum concisum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relinquatur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. qua sumpta, altera iniicitur. totiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora post inietum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui sensum pro temporis ratione intenditur, ita vt miraculum spectantibus appareat. Est & aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, sed aquam minimè inficiens.

Lignum est Nephriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vsus non solum apud Hispanos, sed etiam Italos Medicos.

È genere leguminum esse colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, sed & ex eo quod apud nos *Genista* vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere omnium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renium affectiones, & vrinæ incommoda. apud quem idem aquæ paranda modus.

De

De ÇAÇAPILOL XOCHITL, seu herboſo, ac
pendente flore. Cap. XXVI.

Flores huius Periclymeni ex luteo rubri sunt depicti. & quoniam Auctor scribit eius semivinciam febrium accessus placare, necesse est ut sit calidi temperamenti, sicut & reliqua Periclymeni genera. Nondum enim comperitum est, à frigidis & humidis medicamentis, nisi magna quantitate sumptis, ut sudorem mouere possint, vel vomitum & febrium paroxysmos sedari, ut vel ex nostro Auctore sepius videre licet.

De CHUPIRI, seu CHARAPETI, aquam rubeo colore tingente
Arcano Venerei morbi. Cap. XXVII.

FRVTEX est Chupiri, radici insitens crassæ, & longæ, externa parte pallescenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpureſcenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa stipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viridis, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac stellatis floribus. sapore, & odore insigni caret. Nascitur in calidis Michuacanensibus, aquosis, & humidis locis. Sicca, & adstringenti constat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorsimus) affirmâtes, plantas reliquas Michuacanenses, in sedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facile superare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, scabie, atque alijs perniciosis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, si radix vnus vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congi, ferueantq. ad ignem donec tertia pars absumpta sit. iusq. decocti eius, semilibræ mensura, quotidie sorbeatur. eadem victus ratione insti-

tuta, quæ Guaiaci decoctum assumentibus præscribi solet. Idem decoctum, medetur præter naturam tumoribus, vlceribusque, & cæteris symptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum discutit, dysenterias compescit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De CVRAQUA seu Brasilio Hispanorum.

Cap. XXVIII.

QVAM Curaquam vocant Michuacanenses, & Mexicani Quamochil, & Virguahuil, & Hispani Brasiliolum solent nuncupare, frutex est spinosus, furculosis candidisq. insitens radicibus. unde profert stipites, extra fuluſcentes, ac in terra rubeos, contortos, refertosq. folijs cor- dis ferè figura, sed mucrone appendenti- bus, frequentibus interuenijs insignibus, ab e dorso oblique procedentibus in latera. Nascitur in frigidis Michuacanensibus, campestribus ac montosis locis. vbi offenduntur quædam alia ipsius species, quarum altera Pingui- ca, altera vero Xuguâ nuncupatur. Sapor est adstringens, frigidaque ac sicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccyneo colore. est enim perfimile arbori quam vocant Santalon. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubescit. quod si amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, si misceatur alumen, in rubeum, & decentius Cinnabari. Refrigerat hæc arbor, febrem extinguit, adstringit, & roborat.

Fructum luteum Erica similem in libro suo depinxit author. longè aliam Plantam Brasiliæ nomine describit herbarium Lugdunense lib. i. cap. 82. ex Theueto. arborem nempe magnam, folijs Buxo similibus cuius etiam ligni magnos truncos apud nos vi-

De *QVAHV TLEPATLI* Ocymifolia. Cap. XXIX.

FRVTEX est *Quahv tlepatli* radici annexus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque lignæ naturæ; folia Ocymi ferrata, flores è candido rubefcentes, in supremis ramulis acerratim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotla*. paulisper frigida temperatæ, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani*, *Chine*, aut *Zaræ parilla*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibusuis alijs defluxionibus cohibendis.

Vene foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De *QVAHV TLEPATLI II.* Volubili Limonifolia. Cap. XXX.

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem furculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texasahuacensibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De *XIVH COCOLIN*, seu planta Contortina. Cap. XXXI.

XIVH COCOLIN frutex est *Hoirzocensis*, stipites ferens tenues, teretes, perquæ magna interualla geniculatos, squallentes, & hispidos. folia rara, magna; ex parte altero latere vnico dissecta sinu, hirsuta, & candentia, sed præcipuè infernè, oblongaque & fæoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Nascitur in calidis collibus, & campestribus locis. sapor radicis subdulcis est, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adstringentis temperici. cortex eiusdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compefcit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis succus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De *PINAHVIHVIZTLI*, seu herba verecunda. Cap. XXXII.

PINAHVIHVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat somnum soporemq; capiti imposita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex est quatuor dodrantes longus, stipites tenues, spiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla sena, ac manipulorum forma sibi inuicem coniuncta, haud dissimilia illis *Tchicochil*, radicem furculosam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus persimiles. Nascitur in calidis *Tepoztlanicis* *Quauhtlani* quoque & *Hucilalpa*, & in collibus *Tacapitl*. Amorem dicitur conciliare. folia saporè Raphani quadantenus referunt. frigida constat, siccaq; & adstringenti natura, necnon & glutinosa. succus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, somnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic est frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumquæ, contrahuntur, iungunturque inter se, atque marcescunt. hunc eundem esse existimo; aut eius congenerem, quem Insularum Philippicarum coloni, plantam sentientem vocant. de qua scribunt (vera an falsa nescio) nonnulla, quæ in hac proueniente prædictis in locis, vera esse nequaquam experimur. veluti est stipites reftos proferre, pennæ gallinæ crassitudine, ex singulis radicibus denos, duodenosuè, quorum vnusquisque duodenis ornetur folijs diuisis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter se distantes interuallo. foliaq; esse Loto vrbane similia, flores cyaneos, Linguz similes passarinæ antequam hient, hiantes ve-

Philippicarum herba mimosa Acoltæ

rò in terna diuidi folia modica. adeo offendi atactu, flatuq; hominum, vt atrectata digitis vltima foliorum serie mærorem quendam præferat, atque soporem, statimq; decidere reliqua folia, manentibus folis superioribus, quæ si rursus digito tangantur, pariter decidere. quin stipites, qua parte atrectantur, rumpi, ac in terram procidere, nigrescente incisa parte, veluti si igne fuisset combusta. quin si flatu hominis perfletur, totum procidere, ac rumpi. neque hoc euenire si ligno, baculouè, aut aliter tangi contingat, sed sola humana manu, aut spiritu. inspidam esse, nec vlla quo ad medicos vsus spectat polere vi. Plantam etiam narrant nasci *Maluari*, quæ similiter ad manus contactum contrahatur, folijs Polypodij, ac luteis floribus. Alij aliam apud *Peruinos*, quæ & si tangatur arefcit. nec non in nostro orbe, præcipuè apud *Gades*. Verum quæ nos de *Pinahuitzli* scripsimus experimento cognouimus, multiq; alij indubitatum esse millies comperere.

III. Maluarica herba viua Acoffe.

IV. Peruina.

Huius leguminis iconem exhibuit *Clusius* in notis suis ad *Acostam* cap. 56. nomine herbe *Mimosæ*, quæ missa fuit ex *Insula diui Iohannis à portu diuie*. vbi etiam fructum *erinaceis* similem depingit, & totam plantam huic nostræ eandem diligenter describit.

Herba *Mimosæ Acoffe orientalis* videtur differre à priore, cum saporem *Glycyrrhizæ* habeat. quamuis & loci diuersitas eam efficere possit differentiam.

Maluarica Auctoris planta describitur *Acosta* cap. 55. & *Herba Viua* nominatur. estq; similiter è genere leguminum, & prædictis cognata.

De *MEXOCHITL*, seu *Omexochitl*. Cap. XXXIII.

FRVTEX est *Mexochitl*, hominis altitudine, fibratis radicibus, folijs mali *Persicæ* paulò maioribus, floribus paruis, comantibus, & ex luteo rubescentibus, & siliquis *Chilli* similibus, sed luteis, procedentibus secundum longitudinem. odorem spirat grauem, acremque. Prouenit *Hucitlalpa* in humectis vallibus, aut collibus. folia contusa deuorantur aduersus venenatorum animalium morsus. excitata enim vomitione vulnerati solent restitui in pristinam salutem. eadem verminosis vlceribus applicata, noxia animalia fugat, atque necat.

An *Apocyni* quadam species? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec inter *Solana* fixorem cum acrimonia, & vi emmetica.

De *ATLINAM*, seu *Frutice iuxta flumens aquas uè* proueniente. Cap. XXXIV.

ATLINAM frutex est stipites ferens plures, & in eis folia in longum producta, angusta, subalbida, ferrata, hirsuta, & fere saligna. flores candentes, & magnos. radicem crassam, & furculosam, quæ castaneas inuenteratas sapit. folia, quæ odora sunt, resnam. Nascitur in calidis *Quauhahuacensibus* prope riuos & flumina, campestribus, ac planis locis. herba verò tota calida, & sicca constat natura. folia pugilli mensura tusa, & matutino deuorata, febres

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De *IZONTECPAT LI*, seu *vulnerum medicina*. Cap. XXXV.

IZONTECPAT LIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia *Ocymi*, sed non ferrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccatur. acrisq; est, & amari saporis.

Tibymalis sine dubio adscribenda hec planta. lac enim ex *Cichoraceis*, & *Campanulis* effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus virore, *Esularum* etiam natura suffruticis.

De *BYOBYO*. *Piperis longi prima specie*. Cap. XXXVI.

FRVTEX est *Byobuyo* vocatus in *Philippicis Insulis Sines*. species est *Piperis longi*, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acribus gustu, fructuq; *Piperis longi*, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis *Philippicarum insularum*, seu *mediterraneis*, seu *maritimis*, & apud nouos quoque *Hispanos*. Vtus præcipuè est foliorum. Inuoluunt siquidem vnus folij portioni dimidiæ quintam vnus glandis *Bahæ* adhuc teneræ (de qua inter species nucum *Lydicarum* sumus locuti) calcæ conspersam; gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutrirri, cerebrum, & ventriculum roborari; iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq; ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vltus narrati in noua Hispania ignorantur.

Huius *Piperis* meminit etiam *Monardes* c. 58. de *Pipere*. & fructum depingit similem *Piperi longo*, vel *spicæ Plantaginis*.

De Tlatlanquay. En Piperis longi planta, alijsud eius generibus. (ap. XXXVII.)

Piperis longi species II.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyo-bayo*, & *Sabian*, Mexicenses verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlanquay*, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum teretem, longum, Piper longum vocatum, folia sunt gustu odorata, acri sapore, calidatq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est ut commode recondatur, ideoq; immaturus, & in fulvum colorem inclinans colligitur, sparsusque exponitur soli, atque ita in vltus servatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiat. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis nervis, aut conuulsis, auxiliatur. flatus discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassilve & lentis humoribus, profigat. Tres apud hanc nouam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præfenti capite sumus locuti, alias tres numerant,

merant, quarum postremam *Buyosamo*, seu *Simia* dictam, *Buyo* quam simillimam fructu esse ferunt; distare verò odore graui, perforatis folijs, & saniosis, acricque, & adstringenti sapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & asperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maior profert folia, cætera similis, gustu Piperis nigri, ac præcipue radice, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus constat folijs; & ipse frutex minor est. folijs sapore, & odore carent. radix nigra est, cortex mellini coloris, leuis, fungosus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduersus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius mensura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ resolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex crassis humoribus, quos percoquant roborato etiam ventriculo: subueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vltum pertinentibus. Affirmant Mexicenses, qui etiam *Tlatlanquay* vocant, *Quahyyautli*, & *Temocolori* in locis calidis passim iuxta aquas, septa, & saxa. succumq; radicum, & germinum expressum, epotum aut infusum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congestos pituitosos humores discutere. menstrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia imposita vlcerebus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut luc venerea profectos lenire, faucium tumores discutere, & quosuis alios, sed præcipue adiecta *Cemlina*, impeditum potum restaurare, euocare sudores, neruorum resolutioni mederi, & conuulsioni suffitu, iuuare epylepticos, ac pellete rigores, & frigora.

De Piperis longo multa scribit *Garcias lib. 1. arom. cap. 22. ubi Clusius eius genuinam proponit imaginem, quam sigillatim describit lib. 1. cap. 20.*

Guilandinus non male Piperis fruticem ascribit Hederæ, cui & figura, & vires respondent, præsertim purgatorie, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatis reperitur.

Differit figura Authoris nostri ab Icone Clusij, quoad situs foliorum. Clusius unifolium semper opponit folium, sed Author non bina semper habet ex opposito folia, ita ut ex ala folij fructus enascatur. Quæ differentia forte nata est ex differentia quinque specierum, quæ hic proponuntur.

De EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS. Sanguinis medicina. Cap. XXXVIIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quahbezili*, seu medicinam, sanguinis vocant, frutex est folijs Verbasci obtusioribus, hirsutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura: manat incisa sanguinem, vnde nomen. odorem Stœchadis grauem præfert. Cortex est calidus gustu odoratus, resinosus, siccus, atque adstringens, & demum amarus. secundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ sunt & surculosæ, infusum, aut potatum, medetur dynterij, ac veteribus plagis stillans è præ fractis

fractis liquor. Nascitur in regionibus calidis, quales sunt *Quauhauhacenses*, *Temiltzincenses*, & *Tehucaltezincenses*, ubi eam conspeximus iuxta saxosa loca.

De **CEVALICHILTIC**, seu vite sylvestris, *Lambruscæ* indigena. *Cap. XLIX.*

PROVENIUNT apud novam Hispaniam *Lambruscæ*, *Vitesq; sylvestres* multis in locis, nec tamen ad nostra usque tempora ab hac gente excultæ, ac seorsim, seu serie aliqua plantatæ. vsum enim *Bacchi* non nouerant, etsi alijs vini generibus libentissime non modo expererent, sed insbriarentur, neque parcant hodie nostrati, sed avidissime hauriant. Fructus est crassiusculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt coniecto) mitesceret cultura, cætera nostris *Vitibus* similes. frigida, siccaq; natura, folia, ac palmites, & adstringenti constant. appetentiam excitant, imperigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcera leniunt dolorem, & saniem. exiccant. Sunt qui *Xocamecath* vocent, seu acidum funem, tum ob saporis genus, tum etiam ob palmites sese vicinis arboribus conuoluentes.

De **HVAPAHVALIZPATLI**, seu *Convulsionis medicina*. *Cap. XLX.*

HVAPAHVALIZPATLI frutex est, hominis æquans altitudinem, ferens stipites, ac ramos scabros, magna ex parte nudatos folijs, que longiuscula, & angusta sunt, flores verò exiles, ac pallidi, calicum forma. Nascitur *Hocitlalpa* editis, ac campestribus locis. Ius decocti, cuiusvis partis vniuersæ plantæ, propinatur mane, vespereq; tepidum, quinum aut plurium, si opus sit, dierum spacio ad motionem amissam restituentem. Frigida, siccaq; temperie constare videtur. nam sapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus præstare proprietate quadam occulta, aut siccitate, & adstrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De **YLLAMATLANTLI**, seu *dentibus vetule*. *Cap. XLI.*

FRVTEX est *Tlamarantli* nomen habens à spinarum cum dentibus vetularum similitudine. stipites producens teretes, hispidos, & in luteum colorem vergentes, præcipue ea parte, qua sunt teneriores. folia vitiginea, nervis intercurlantibus, qui ex pallido rubescunt, sed hirsutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinosum, toto caulis prokursu racematim dependentem, primò viridem, ac postea luteum, referentem candidis nucleis, multis, paruisque. Amarus est sapor, ac vis calefaciens, & adstringens. Nascitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campestribusq; locis, & humectis. folium vnicum resolutum ex aqua, arque epotum, medetur satietati. & eodem modo, vacuata causa, febris. aut si folia

pugilli mensura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Alium nempe leniter subducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus est enim eius calor.

De **TAMANCAPATLI**, seu *medicina temperata*. *Cap. XLII.*

FRVTEX est *Yamancapatlis* stipites ferens lentos, ac succo manantes, crassos, fulcos, læuesque, vnde non exoriuntur ramuli, sed qua parte prodeunt scabros, atque geniculatos, & in eis folia *Portulacæ*, sed quæ senectutis tempore trifurcentur. radicem crassam fibratam, & longam. quavis parte ictus incilusq; liquorem fundit glutinosum, odorem, saporemq; *Tecopalli*, patrijue *Thuris* referentem. Nascitur Mexici, ubi firmum habent mederi radicis puluerem vlcibus putridis, cachoeisibus, atque cancerosis. Prouenit etiam apud *Panucenses*. calida, sicca, odora, & adstringenti natura constat: aiunt, fructus huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vltionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis mensura, & laxatis vertebrarum dorfi compagibus opitulari.

De **XIOPATLI**, seu *lepra medicina*. *Cap. XLIII.*

XIOPATLI suffrutex est, stipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali crassitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis vero *Mori* folia, longe tamen ampliora, aspera, & serrata. radices lignosas, furculosas, multas, candentes interne, externe verò fuluescentes. Nascitur *Hocitlalpa* humidis locis, montiumq; faucibus iuxta aquas. frigida verò, siccaq; temperie constat, glutinosa, ac nonnihil adstringenti. Tula folia, illitque, lepram & lychenas curant, atque absument. præcipue si ægroribus ducatur in balneum post huiusmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Tamazcalli*.

De **TENAMAZ NANAPOLOA**. *Cap. XLIV.*

FRVTEX *Tenamazanapoloa*, ab alijs *Tenamazon*, & nonnullis *Tlamarantli* dictus, radicem fert magnam & furculosam: folia *Saluæ* forma, longa, & angusta, obtusa, terna, subalbida, & aspera. florem leguminis purpureascentem ex candido, in corymbi formam compositum, & fructum racematim dispositum, obrotundum, Nucum *Ponticarum* forma. Nascitur ubique in calidis. Frigida, sicca, & adstringenti temperie constat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, instillatus medetur oculis, si inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

De TLACOTE QVILIZPATLI,
seu medicina incise sudis.
Cap. XLV.

TLCACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas longos, lignofos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores vero modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticae superioris. Calidus est, & sicus ordine quarto. acris, resinofus, glutinosusque, gustuque impense odorus, respicit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & Tlanlacuaye hac in re quoque similis, adeo ut illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatu discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac fatietati medetur.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVII.

FRVTEX est Mintzintzin stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Perfici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapae provinciae Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tula, atque illita ventri, intestina à vitiatibus emundant humoribus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

VANDO QV IDEM cum Auctore nostro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest ut montes conscendamus, ad valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & ut unico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conseramus, in quo plenis velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit.

Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS sum est pertractandum venit. Sine enim iumentis pascua parare, sine hominibus escam subministrare velis, sine sanos iucunditate odorum delectare, sine egros suavitate saporum refocillare malis, HERBAE vberissimam segetem & utrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines ubi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, quae MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet utilitas, & pulcherrima effectuum se prodiit maiestas.

Quae quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauscam legenti pareret, vel nimis crebra